

Vladimir Smrtnik

Moramo pridobiti tudi glasove tistih, ki so manj zavedni

Lucija Kavčič, foto: Matic Štojs

Pravnik Vladimir Smrtnik je predsednik edine slovenske stranke na avstrijskem Koroškem – Enotne liste. Sicer pa je eden od štirih bratov Smrtnik, ki jih poznamo po ubranem petju.

Kako komentirate izid deželnih in županskih volitev na avstrijskem Koroškem? Zakaj je Haiderjeva stranka dobila tako veliko podporo?

Zelo zaskrbljivo je, da stranka, kot je Zavezništvo za prihodnost Avstrije (BZÖ), ki je bila vedno proti manjšinam in priseljencem ter vedno igra na nizke politične instinkte, dobi tako močno podporo. To dokazuje, da je Koroška politično nekoliko drugačna kot preostala Avstrija, kajti ta stranka v drugih zveznih deželah pravzaprav sploh ni navzoča, tu pa je dobila tako velik odstotek glasov. Volivci so se očitno še posthumno odločali za nekdanjega deželnega glavarja Haiderja. Emocije okoli njega so bile tako močne, da je bilo javnomnenjskim anketarjem težko kar koli napovedovati. Vse napovedi volilnih izidov so bile v bistvu mimo vseh obstoječih trendov. Ta izid je seveda za nas kot manjšino velik izziv, ker imamo na eni strani izredno močno politično skupino, ki nam ni naklonjena, na drugi pa majhno, neuskldajeno in zelo razpršeno narodno manjšino, ki temu taka, kot je, ne more kljubovati. Prav zato menim, da se mora manjšina v tej situaciji reorganizirati in se postaviti na nove temelje.

Bi lahko govorili o fašizmu na avstrijskem Koroškem, kot je tam prevladujočo ideologijo označil Marjan Pipp (NSKS) na zadnji seji komisije za Slovence v zamejstvu in po svetu?

Vsekakor je ideologija, ki je naperjena proti manjšinam in tujcem in ki s ksenofobnimi instinkti poskuša pridobivati volilne glasove, v svojem bistvu nazadnjaška. Sicer tega ne bi označil za fašizem, ker bi s tem omalovaževal nekdanje fašistične režime, vendar se v nekaterih nastavkih ideologija BZÖ utegne približati

fašistični, zato je treba biti še toliko bolj pozoren na njen razvoj. Takšna stranka je namreč lahko velika nevarnost ne samo za manjšino na avstrijskem Koroškem, ampak tudi za pozitivni razvoj v regiji. Kako se bo ta regija razvijala, je odvisno tudi od tega, kakšen položaj bo v njej imela slovenska narodna skupnost. V vsakem primeru moramo zahtevati dovolj močno navzočnost slovenske narodne skupnosti v dvostranskem povezovanju, da je ne bi mogli kar meni nič tebi nič ignorirati. Tudi Republika Slovenija bi morala ustrezno pritisniti na Avstrijo in Koroško, naj bo slovenska narodna skupnost na avstrijskem Koroškem kot pomemben dejavnik upoštevana pri vseh odločilnih projektih in povezovanjih.

V nedeljo je bil drugi krog županskih volitev. Kako ocenjujete izide predvsem iz vidika Enotne liste?

Zdajšnji trend na Koroškem nam sicer ni naklonjen. Zato so bila naša pričakovanja zadržana. A prišlo je do senzacije, ki je za koroški politični prostor neverjetna. V Železni Kapli, moji rojstni občini, je zmagal moj brat Franc Jožef Smrtnik. To je zgodovinski uspeh samostojnega političnega gibanja in predvsem izjemen osebni uspeh mojega brata. Prvič v zgodovini je bil izvoljen župan na samostojni listi, ki je z odprto in strpno politiko prepričal veliko večino tam živečih Slovencev, še bolj zanimivo pa je, da tudi zelo veliko nemško govorečih. Brez vsakega pretiravanja lahko rečem, da je od 904 glasov, ki jih je prejel, prišlo okoli 350 glasov iz vrst nemško govorečih. S tem se je v tej občini na jasen način potrdila politika odpiranja našega gibanja tudi večinskemu narodu, na drugi strani pa politika združevanja vseh sil za skupni uspeh. Izjemno vesel sem tega izida, ker daje to veliko moč Enotni listi in meni kot predsedniku pri reformah, ki jih predlagamo za naše manjšinske strukture in tudi za našo stranko. Rezultat pa je seveda tudi velika odgovornost. Prepričan sem, da bo Francu Jožefu in njegovi ekipi uspelo dokazati,

da v EL znamo delati stvarno in dobro politiko za vse občane ne glede na generacijo, sloj, spol ali narodno pripadnost. Verjamem, da bodo tudi dvojezičnost in dobri čezmejni stiki v pomoč uspešnemu delu za občino.

Bo sklep zadnje seje komisije za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki poziva slovenske organizacije na avstrijskem Koroškem, naj uskladijo svoja stališča, pripomogla k pomenjenju slovenske narodne skupnosti na Koroškem? Kaj bo prinesel predlog komisije slovenski vladi, naj problematiko slovenske manjšine v Avstriji obravnava v DZ?

Mislím, da vsak poziv, ki je usmerjen v združevanje sil na avstrijskem Koroškem, Slovincem na Koroškem lahko koristi. Menim tudi, da je skrajni čas, da tudi Slovenija jasno pove, kaj pričakuje od nas kot predstavnikov slovenske narodne skupnosti. Konec koncev je Slovenija naša matična država, ki v dveh tretjinah financira delovanje organizacij koroških Slovencev. Brez te podpore veliko naših institucij ne bi moglo delovati. Toliko bolj je legitimno, da Slovenija opozori na vse pomanjkljivosti pri organizacijah koroških Slovencev, ker je odgovornost nas vseh, da ustavimo marginalizacijo slovenskega političnega vodstva. Mi smo npr. na deželni ravni ta čas popolnoma propadli; obe kandidatki, ki sta kandidirali v strankah, visita nekako na niti in je vprašanje, ali ju bosta stranki upoštevali pri naslednjem sklicu deželnega zbora ali ne. Koncept integracije manjšine v večinske stranke pri teh volitvah ni dobil podpore volivcev. Če manjšina, ki je razpršena in neuskldajena, razdeli svoje glasove med več opcij, za Slovence, ki kandidirajo v njih, preprosto zmanjka glasov.

Kakšen je torej predlog Enotne liste?

V Enotni listi pravimo, da bi se bilo na lokalni ravni pametno maksimalno združiti v eno zbirno stranko narodne skupnosti, ki je ▶

► moderna in odprta za različne ljudi, ki želijo ustvarjati prijeten življenjski prostor na Koroškem. Na deželni ravni pa bi bilo pametno, da bi Slovenci podprli eno opcijo in ne štirih ali petih, ker nas je premalo, da bi se lahko razpršili na toliko opcij. Čeprav bodo posamezniki verjetno še naprej kandidirali v različnih strankah, bi se moralo narodno manjšinsko vodstvo opredeliti za tisto, ki je manjšini najbolj naklonjena in ki omogoča kakemu kandidatu iz manjšine vidno mesto na svoji listi. Način, kot delujemo zdaj, pa bo privedel do tega, da bodo tudi tisti, ki so se trudili priti na položaj v neki večinski stranki, izpadli.

Se je zato EL odločila, da na deželni ravni ne bo kandidirala? Ste presodili, da nima dovolj možnosti?

Točno. To tudi ustreza naši filozofiji, ki je proti razpršitvi volilnih glasov. Naša kandidatura na minulih deželnih volitvah bi »pripomogla« samo k temu, da bi Zeleni, ki so manjšini še najbolj naklonjeni, izpadli iz deželnega zbora. Ne vem, kakšen smisel bi to imelo. Zato ponavljam, da moramo na lokalni ravni dosegati mandate, ki smo jih dosegli tudi to nedeljo. 50 občinskih svetnikov navsezadnje ni tako malo. Moramo strniti svoje sile, da bi na lokalni ravni čim več dosegli, saj je za slovensko manjšino zdaj najpomembnejše, da bi imela močne predstavnike prav na lokalni ravni. Na deželni ravni pa naj bi samostojno nastopili le tedaj, če so možnosti za izvolitev, drugače pa se je bolje povezati z enim partnerjem in ga potem polno podpreti.

Zakaj vam očitajo, da ste proti pluralizmu?

Če bi bilo koroških Slovencev še 100.000, potem bi bil tudi pluralizem, kot ga zagovarja gospod Šturm, mogoč. Če bi nas bilo 100.000, bi si lahko privoščili kandidirati malo pri komunistih, malo pri socialistih, malo pri Enotni listi in malo še kje. To bi imelo perspektivo, ker bi bilo dovolj glasov na razpolago, toda v realnosti teh glasov NI! Po zadnjih štetjih se le od 12 do 15.000 ljudi prišteva k slovenski narodni skupnosti in to ni potencial, ki bi ga kazalo še bolj razdrobiti in razpršiti. To dela samo politični nasprotnik, ki poskuša Slovence na Ko-

Kakšna bo nadaljnja strategija EL poleg te, ki ste jo že omenili? Boste res odstopili kot njen predsednik?

Sem človek jasnih političnih predstav in ne želim voditi stranke, ki politično nazaduje. Prezmemam odgovornost in sem zato ponudil gremiju Enotne liste svoj odstop, tudi zaradi tega, da se vsi skupaj nekoliko zdramimo. Če ne bo prišlo v organizacijah civilne družbe in v Enotni listi kot politični stranki do reform, ki bi v prihodnosti obetale boljše izide, potem kot predsednik nisem več na razpolago, to je zame jasno. Sedanji volilni izid v nekaterih podjunskih občinah mora biti za nas izziv, da se vprašamo, kaj se da popraviti, kje so bile napake, kje so že bili dobri rezultati in v kakšno smer naj gre razvoj naše stranke. Po moje je nujno imeti močno, pluralistično, a pod eno streho združeno zastopstvo slovenske narodne skupnosti, najbolje na javnopravni podlagi, na drugi strani pa stranko, ki je odprta in široka, saj mora zbirati čim širše volilne glasove. Ne smemo se in se tudi ne moremo omejiti le na narodno jedro, ampak mora stranka poskušati pridobiti tudi glasove tistih, ki so manj zavedni, tistih, ki se vračajo ali pa ki imajo pozitiven odnos do narodne skupnosti. Tu bo nastavek za prihodnost.

Moramo strniti svoje sile, da bi na lokalni ravni čim več dosegli, saj je za manjšino to zdaj najpomembnejše.

roškem marginalizirati, jih popolnoma potisniti v kot. To so dobro obvladali vsi diktatorji in mislim, da se to dogaja tudi na Koroškem. Temu se moramo postaviti po robu skupaj s Slovenijo, zato hvala tudi komisiji za Slovence v zamejstvu ter drugim parlamentarnim in vladinim institucijam v Sloveniji za ves trud, ki nam – vsaj upam tako – lahko pomaga v težki situaciji.

Urediti moramo naše statute, da bomo okrepili servisno ponudbo za frakcije in tako na Koroškem uveljavili stranko, ki bo imela v prihodnosti realne možnosti preseči petodstotni volilni prag. Treba je ribariti v drugih volilnih segmentih, zato tudi predlog za odpiranje stranke, poleg tega pa se ne odpovedujemo močni in strnjeni organizaciji koroških Slovencev, t. i. interesnemu zastopstvu. Gre

torej za dve stvari: eno je regionalna – dvojezična stranka, s katero se gre na lokalne in po potrebi tudi deželne volitve, eno pa je narodno zastopstvo na javnopravni podlagi, ki bi moralo biti pod eno streho in bi tako imelo veljavo v odnosu do avstrijskih oblasti.

Na kakšni stopnji je danes ustanavljanje enotnega javnopravnega zastopstva za koroške Slovence?

To je v bistvu že dolgoletna pobuda predvsem NSKS in v novejšem obdobju tudi SKS, da bi prišli do zakonskega zastopstva, ki ga uredi Republika Avstrija z zakonom. Obstajajo že modeli: znani profesor ustavnega prava Öhlinger je že leta 1991 oblikoval zelo natančen koncept, kako bi se dalo zakonsko urediti takšno javnopravno zastopstvo. Pri takem zastopstvu je treba razčistiti, kdo ima volilno pravico, pri tem pa se je začelo špičiti, po domače rečeno. Ena organizacija koroških Slovencev se je začela odmikati od tega predloga, ker bi se bilo treba vpisati v volilni register, kar naj bi bilo po oceni nekaterih preštevanje manjšine, česar pa niso želeli. Nato so nastali še drugi modeli, in sicer, da bi na občinskih ali deželnih volitvah dodali še en listek, na katerem bi lahko vsak tajno, brez vpisovanja v register, volil to manjšinsko zastopstvo. Tak način izvolitve manjšinskega zastopstva bi zelo okrepil naše strukture. Tako bi sedanje tri organizacije lahko kandidirale kot frakcije in tista, ki bi dobila največ glasov, bi imela predsednika manjšinskega zastopstva, ki se lahko v petih letih zamenja po načelu demokracije. Slovenci smo že zdavnaj zreli za demokracijo, zakaj torej ne bi te povojne delitve na Koroškem presekali tudi mi, združili svojih organizacij na javnopravni osnovi in s tem spet pridobili zaupanje ljudi. Zdaj se namreč ljudje odmikajo od slovenskih organizacij, ker imajo dovolj preprirov in nestrukturiranega delovanja, želijo si močne skupne organizacije. Če se to ne bo upoštevalo, bo čedalje manj mladih in mlajših ljudi pripravljenih za te organizacije še kaj narediti. In to je škoda.

Koroški deželni glavar Dörfler se hvali, da so za BZÖ volili tudi Slovenci? Je res in zakaj?

Volilno telo je pri nas zelo razgibano; imamo situacijo, v kateri se volivec na vsakih volitvah odloča drugače. In dejstvo je, da je Haiderjevi stranki z nekaterimi populističnimi prijemi uspelo pridobiti široko podporo – ne toliko zaradi protimanjšinske politike kot predvsem zaradi socialne situacije. V zadnji predvolilni kampanji so v BZÖ, če zmagajo, vsakemu mladincu obljubili tisoč evrov, ki so vezani na opravljanje vozniškega izpita. To, da dobi osemnajstletnik kar tako tisočaka, je marsikoga spodbudilo, da je oddal glas tej stranki. Gre za ozaveščanje mladih v družinah in družbi. Drugače nasedajo poceni populizmu tudi mladi iz vrst slovenske narodne skupnosti.

Bi lahko temu rekli kar javno podkupovanje?

Skoraj bi temu lahko tako rekli. In to je pač tipičen manever populistične stranke. Na Koroškem imamo situacijo, da BZÖ v bistvu razprodaja deželno lastnino samo zato, da bi del denarja na neki način vrnila in se tako ohranila na politični oblasti. Te stranke ne zanima finančni položaj dežele in je ne zanima, da smo v katastrofalni gospodarski situaciji. Zanima jo le zelo načrtno kupovanje volivcev. Njihova druga podobna akcija je bila, ko so se začele podražiti: deželni glavar Dörfler je delu prebivalstva delil stotake kar tako. Upokojenci, še zlasti starejše gospe z nižjimi pokojninami, so se postavili v vrsto in Dörfler jim je delil denar! To je ustvarilo v glavah ljudi vtis, da se zanima zanje in da celo daje denar iz lastnega žepa, kar ni res – to je bil denar davkoplačevalcev. S takimi zelo prebrisanimi, a povsem zgrešenimi populističnimi ukrepi BZÖ uspeva dobiti široko podporo, poleg tega pa ni nobene močne politične alternative, ki bi se lahko temu postavila po robu in peljala stvar v drugo smer.

V čem je razlika med BZÖ in drugimi strankami v Avstriji?

Tako socialdemokracija kot ljudska stranka sta v krizi. Ljudska stranka je na Koroškem padla z nekoč 30 na 16 odstotkov, SPÖ pa z nekoč 52 na 28 odstotkov! Čeprav je Haiderjeva stranka samo kopija nekdanjih svobodnjakov, ljudje v njej vidijo nekaj novega. Stare strukture obeh drugih večinskih strank so zelo statične, Haiderjeva stranka pa deluje dinamično. Brez posebnega znotrajstrankarskega pravila menjavajo svoje ljudi, vedno znova ponujajo nove obraze, ki jim ni bilo treba iti skozi strankarsko hierarhijo. Enkrat se pojavi tu, drugič tam, ljudjem pa je vseč, da ima tudi kakšen mlajši človek možnost priti do funkcije. Pri drugih strankah mora politik skozi vso strankarsko kariero, in če ima srečo, pride enkrat v deželni zbor. Ta razlika med uveljavljenimi strankami in Zavezništvom za prihodnost Avstrije bo morala spodbuditi druge stranke, da bodo spremenile način političnega delovanja in tudi kadrovanja, sicer se bojim, da vrhunec priljubljenosti BZÖ sploh še ni dosežen.

Se pravi, da se koroškim Slovincem glede dvojezičnih tabel in dvojezičnega šolstva bolj slabo piše ... Kaj lahko naredi Slovenija?

Eno je, kar lahko koroški Slovenci naredijo sami, drugo pa je to, kako jim lahko Slovenija pri tem pomaga. Najprej je treba urediti domače naloge pri nas, na avstrijskem Koroškem. Podpirati je treba delovanje projektov na terenu, ki ohranjajo kulturna društva, glasbeno šolo, mladinske projekte, vrtce in vse, kar drži slovenstvo pri življenju na tem območju. Od RS pričakujemo, da v teh težkih časih ustvarja vtis, da je država maličnega naroda res naša zaščitnica, da čisto preprosto pove Republikli Avstriji, da ne bo brez nadaljnega gledala, kako

Enotna lista se zavzema za močno, pluralistično, a pod eno streho združeno zastopstvo slovenske narodne skupnosti na javnopravni podlagi.

se slovenska manjšina še naprej asimilira, in da zahteva od Avstrije ustrezne ukrepe. Rešitev je mogoča v bilateralizaciji našega vprašanja: ena taka stvar je javno pravno zastopstvo. Le-to lahko dosežemo le z jasno pomočjo Republike Slovenije. Tiste instance, ki odločajo o dodelitvi denarja zamejstvu, bodo morale dobro premisliti, ali je ves ta denar smotrno dodeljen ali bi bilo bolje, da se usmeri predvsem na teren, na podeželje. Slovenstvo na Koroškem namreč drži pokonci podeželje in ne osrednje organizacije v Celovcu.

Kakšna pa je stopnja asimilacije na avstrijskem Koroškem?

Asimilacija na žalost še ni ustavljena. Če pogledamo zadnjih 50 do 100 let, potem je število Slovencev z 90.000 padlo na 15.000. Pri zadnjih volitvah opažamo asimilacijo tudi v močno slovenskih občinah, kjer izgublamo glasove. Zanimivo, da se v občinah v Rožu in Zili, kjer je asimilacija nekako končana, spet pobiramo, tam postajata naša kultura in jezik spet zanimiva, volivci pa nas spet močneje podpirajo. Tam, kjer številčno še močni, pa žal učinkuje prastrah, da bi dodatna okrepitev slovenske liste pomenila poslovenjenje vsega, čeprav je to absurdno. Vse naše volilne reklame, vse, kar delamo, je pri nas dvojezično. In absurdno je, da nam naši nasprotniki očitajo, da hočemo Koroško posloveniti. Ničesar nečemo vzeti, le nekaj dodati, namreč slovenščino. Tudi ko vodi kakšen urad Slovenec, ni nobenega strahu, da bi morali tam govoriti samo slo-

vensko. Prastrah pa kljub temu učinkuje in to nas po svoje skrbi, ker ne vemo, kako nastopiti proti takim instinktom, ki jih niti politologi in psihologi ne morejo razložiti.

Verjetno bi pomagalo, če bi šli s problemom slovenske manjšine v Avstriji na raven Evropske unije?

S to temo smo že bili v evropskem parlamentu, dve skupini Sveta Evrope in evropskega parlamenta sta se na kraju samem seznanili s situacijo koroških Slovencev. Vse to je dobro, s tem se senzibilizira naše vprašanje, ampak da bi se Koroška potem zgledovala po priporočilih od zunaj, ni realno. Bolj verjetno je, da se refleks obrne proti temu: Korošci se pa ne pustimo voditi bruseljski, dunajski ali ljubljanski politiki. Haiderjeva stranka s skoraj absolutno večino v deželi za nas ne sme pomeniti našega umika s prizorišča za pet let. Jaz sem za to, da se z izvoljenimi predstavniki pogovarjamo naprej, tudi z BZÖ. Če ne bomo iskali pogovora z zmagovalci volitev, bo še težje. Veliko naših institucij, otroški vrtci in glasbena šola kot primera, so močno odvisni od podpore dežele Koroške. Ponavljam, napačno bi bilo, da bi se za pet let umaknili ali zatekli k protestnim akcijam, ki so sicer včasih potrebne. Vztrajam, da potrebujemo močno zastopstvo, ki se bo pogovarjalo tudi s političnimi predstavniki dežele ne glede na to, ali nam vsebinsko ustrezajo ali ne, in tudi Republika Slovenija bo morala najti način, da nam bo lahko še učinkoviteje pomagala. ■